

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه جغرافیا
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)
گرایش : جغرافیا . برنامه ریزی شهری

عنوان :

آسیب شناسی اجتماعی و کالبدی سکونتگاههای غیر رسمی شهر کرج
(نمونه موردی کلاک)

استاد راهنما:

دکتر علی نوری کرمانی

استاد مشاور:

دکتر حسین حاتمی نژاد

پژوهشگر :

نقیسه سادات بختیاری

زمستان ۱۳۹۲

تقدیم به :

این رساله هدیه کوچکی است به قلبی به وسعت اقیانوس ، آن که خواسته هایش را فدای خواسته هایم کرد .

تقدیم به بهترین دوستم ، بهترین روشنگر راه زندگی ام ، کسی که واژه مادر لایق اوست و به یقین بهشت زیر پای اوست . تقدیم به مادر عزیزم .

باشد که همیشه سلامت و خندان باشی ...

تشکر و قدر دانی :

پروردگارا به درگاہت شکرگزارم کہ همیشه پشت و پناہ من بودی و مرا از دریای بیکران نعمت ہایت سیراب نمودی و چراغ علم را فرا روی زندگی ام قرار دادی .

انجام رسالہ حاضر در سایہ کمک های خانوادہ عزیزم ، اساتید ارجمند و دوستان گرامی ممکن نبود است لذا جا دارد از این عزیزان کمال تشکر و قدردانی را ابراز نمایم .

از استاتید گرانقدرم جناب آقای دکتر علی نوری کرمانی و آقای دکتر حسین حاتمی نژاد کہ راهنمایی و مشاورہ این پایان نامہ را بر عہدہ داشتند خالصانہ ترین تشکرات را می نمایم . همچنین از سرکار خانم دکتر شہرہ تاج کہ داوری این پایان نامہ را بر عہدہ گرفتند نیز سپاسگذارم .

در اینجا وظیفہ خود می دانم از دوستان و عزیزانی کہ مرا در تمام مراحل پژوهش مورد لطف و راهنمایی خود قرار دادند و همچنین مسئولین شہرداری مرکزی کرج بالاخص جناب آقای مهندس خدادی و جناب آقای بابایی و همچنین مسئولین و کارکنان شہرداری کلاک کہ در جمع آوری پرسشنامہ با اینجانب همکاری داشته اند و مادر بزرگوaram کہ اسوہ انسانیت و الگوی زندگی ام می باشند صمیمانہ و خاضعانہ قدردانی می نمایم و سعادت‌مندی ، شادکامی و بہروزی در تمامی مراحل زندگی ، برای ایشان از خداوند منان خواستارم .

باشد کہ رستگار شویم ...

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب نفیسه سادات بختیاری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۵۶۱۵۱ در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری که در تاریخ ۰۸ / ۱۱ / ۹۲ از پایان نامه خود تحت عنوان آسیب شناسی اجتماعی و کالبدی سکونتگاه های غیررسمی شهر کرج (نمونه موردی کلاک) با کسب نمره ۱۹/۳۳ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام .

۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با این جانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

چکیده :

در ایران پیش از آغاز دهه ۴۰، حاشیه نشینی رشد کندی داشته که با اجرای طرح اصلاحات ارضی در آن دهه و افزایش درآمد های نفتی در دهه ۵۰، شتاب بیشتری گرفت. قشر عظیمی از حاشیه نشینان، مهاجران روستاها یا شهرهای کوچک هستند. مشکل فراروی آنها این است که کجا سکنی گزینند. ساکنان این نوع سکونتگاهها از ابعاد مختلف: کالبدی، اجتماعی و اقتصادی متمایز می شوند و به اعتبار همین محرومیت شدید در برابر هر گونه آسیب های اجتماعی و کالبدی نیز بی دفاع اند. از اینرو در این تحقیق برآن شدیم که از طریق آسیب شناسی اجتماعی و کالبدی سکونتگاه های غیررسمی منطقه کلاک بالا در حاشیه شهر کرج و میزان تأثیر آنها در این سکونتگاهها، که همچنان فاقد طرح ساماندهی میباشد، بتوانیم گامی مؤثر در ساماندهی مناسب و حساب شده ی آن برداشته باشیم. بنابراین روش تحقیق اتخاذ شده روش توصیفی تحلیلی و از نظر هدف کاربردی میباشد. جامعه آماری محدوده مورد مطالعه در این پژوهش کارکنان شهرداری کلاک که شامل ۱۳۰ نفر می باشند که بر طبق روش دلفی مورد سوال قرار گرفته اند. بر این اساس در این پژوهش تعداد نمونه ها ۲۰ تا انتخاب گردیده که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده از میان کارکنان شهرداری انتخاب شده است و داده های پرسشنامه در محیط نرم افزاری spss و از طریق ۲ آزمون تی تک نمونه ای و فریدمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته که نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه ای حاکی از آن است که هر دو فرضیه ۱- میزان تأثیر آسیب های اجتماعی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا، زیاد است و ۲- میزان تأثیر آسیب های کالبدی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا، زیاد است. با احتمال ۹۵٪ تأیید می گردد. و در آزمون فریدمن: نتایج حاکی از آن است که در بین آسیب های اجتماعی با رتبه ۱,۷۵ در اولویت اول و آسیب های کالبدی نیز با رتبه ۱,۲۵ در اولویت آخر قرار داشته است. از آنجا که جغرافیا علم مکانهاست و هر ناحیه ی جغرافیایی خصوصیات و ویژگیها و داده های مختص به خود را داراست که با ناحیه دیگر متفاوت است بنابراین در برنامه ریزی هم می بایست به این خصوصیات و ویژگیها و داده های خاص منطقه توجه شود و بر اساس آن برنامه ریزی و طراحی صورت گیرد، امید است بتوان از طریق این تحقیق در موفقیت طرح آتی ساماندهی این منطقه گامی مؤثر برداشت.

واژه های کلیدی: آسیب شناسی اجتماعی و کالبدی، سکونتگاههای غیررسمی، حاشیه نشینی، محرومیت و فقر، منطقه کلاک بالا

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	
مقدمه	

فصل اول : طرح تحقیق

۱-۱- بیان مسئله	۲
۲-۱- اهمیت تحقیق	۴
۳-۱- پیشینه موضوع	۴
۴-۱- اهداف تحقیق	۸
۱-۴-۱- اهداف کلان	۸
۲-۴-۱- اهداف خرد	۹
۵-۱- متغیرهای تحقیق	۹
۱-۵-۱- متغیر وابسته	۹
۲-۵-۱- متغیرهای مستقل	۹
۶-۱- سوالات و فرضیات تحقیق	۱۳
۱-۶-۱- سوالات	۱۳
۲-۶-۱- فرضیه ها	۱۳
۷-۱- روش تحقیق	۱۳
۸-۱- شیوه های گردآوری اطلاعات	۱۴
۹-۱- شیوه های تجزیه و تحلیل اطلاعات	۱۴
۱۰-۱- جامعه آماری تحقیق ، روش نمونه گیری	۱۵
۱۱-۱- قلمرو تحقیق	۱۶
۱۲-۱- محدودیت های تحقیق	۱۷

فصل دوم : دیدگاهها و نظریات تحقیق

- تعاریف و اصطلاحات

۱۹	۱-۲- بخش اول : تعاریف حاشیه نشینی
۱۹	۱-۱-۲- حاشیه نشینی .....
۲۰	۱-۱-۱-۲- حاشیه های درون شهری .....
۲۱	۲-۱-۱-۲- تعاریف گوناگون حاشیه نشینی .....
۲۱	۲-۱-۲- علل پیدایش حاشیه نشینی .....
۲۲	۳-۱-۲- حاشیه نشینی در جهان .....
۲۳	۴-۱-۲- حاشیه نشینی در ایران .....
۲۳	۵-۱-۲- چگونگی بافت کالبدی محله های حاشیه نشین و مسائل آن .....
۲۴	۶-۱-۲- پیامدهای حاشیه نشینی .....
۲۷	۲-۲- بخش دوم : اسکان غیررسمی
۲۷	۱-۲-۲- تعاریف اسکان غیررسمی .....
۲۸	۲-۲-۲- اصطلاحات مورد کاربرد در اسکان غیررسمی .....
۲۹	۱-۲-۲-۲- سکونتگاه غصبی (squatter settlement) .....
۳۰	۲-۲-۲-۲- اسکان غیرقانونی (عدوانی) .....
۳۱	۳-۲-۲- اسکان غیر رسمی در ایران .....
۳۲	۴-۲-۲- علل و عوامل پیدایش سکونتگاه های غیررسمی .....
۳۳	۵-۲-۲- مراحل رشد سکونتگاه های غیررسمی شهری .....
۳۳	۱-۵-۲-۲- خواستگاه جمعیت و تنوع ترکیب قومی ، فرهنگی ، شغلی و درآمدی .....
۳۴	۲-۵-۲-۲- سازمان یافتگی و پیوند های اجتماعی .....
۳۴	۳-۵-۲-۲- الگوهای رفتار اجتماعی ساکنان .....
۳۵	۶-۲-۲- ویژگی های سکونتگاه های غیررسمی .....
۳۶	۷-۲-۲- مشخصه های اسکان غیررسمی .....
۳۸	۸-۲-۲- نحوه شناسایی مناطق دارای اسکان غیررسمی .....
۴۱	۹-۲-۲- مفهوم مسکن و مسکن مناسب .....
۴۱	۱۰-۲-۲- ساماندهی .....

۴۲	..... توانمند سازی ۱۱-۲-۲
۴۳	بخش سوم : تعاریف آسیب و آسیب شناسی اجتماعی
۴۴	..... آسیب شناسی اجتماعی ۱-۳-۲
۴۵	..... ویژگی های آسیب ۲-۳-۲
۴۵	..... اهداف و مقاصد آسیب شناسی اجتماعی ۳-۳-۲
۴۶	..... آسیب های اجتماعی و شهرنشینی ۴-۳-۲
۴۷	..... آسیب های اجتماعی و فرهنگ ۵-۳-۲
۴۷	..... بی سازمانی اجتماعی ۶-۳-۲
۴۹	..... انواع آسیب های اجتماعی ۷-۳-۲
۵۱	..... طلاق یا از هم گسیختگی خانوادگی ۸-۳-۲
۵۱	..... فرزندان طلاق ۱-۸-۳-۲
۵۱	..... نقش عوامل اقتصادی در آسیبهای اجتماعی ۹-۳-۲
۵۲	..... پیامدهای فقر، نابرابری اجتماعی و شکاف طبقاتی ۱-۹-۳-۲
۵۵	..... آسیب های کالبدی و ابعاد آن ۱۰-۳-۲
۵۵	..... آسیب های زیست محیطی (روانی و جسمی) ۱۱-۳-۲

- دیدگاه ها و نظریات

۵۸	بخش چهارم : دیدگاه ها و نظریات اسکان غیر رسمی و حاشیه نشینی
۵۸	..... دیدگاه بوم شناسی ۱-۴-۲
۵۹	..... دیدگاه لیبرال ۲-۴-۲
۶۰	..... دیدگاههای رادیکال ۳-۴-۲
۶۲	..... راهبرد ساماندهی ۴-۴-۲
۶۳	بخش پنجم : دیدگاه ها و نظریات آسیب های اجتماعی
۶۳	..... دیدگاه های جامعه شناختی و تهدیدات اجتماعی ۱-۵-۲
۶۳	..... دیدگاه کارکردگرایی ساختی ۱-۱-۵-۲
۶۶	..... دیدگاه کشمکش ۲-۵-۲
۶۷	..... دیدگاه کنش متقابل نمادین ۳-۵-۲
۶۹	..... نظریه های دیگر در زمینه آسیب های اجتماعی ۴-۵-۲

۷۱	..... ۶-۲- عدم امنیت و آشوب اجتماعی در شهر
۷۳	..... ۷-۲- امکانات محلی و کاهش آسیب های اجتماعی
۷۳	..... ۱-۷-۲- سرمایه های اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی
۷۵	..... ۲-۷-۲- سرمایه کالبدی و کاهش آسیبهای اجتماعی

فصل سوم : ویژگی های جغرافیایی محدوده‌ی مورد مطالعه

۷۹	..... ۱-۳- موقعیت جغرافیایی استان البرز
۸۰	..... ۲-۳- ویژگی جغرافیای طبیعی شهر کرج
۸۰	..... ۱-۲-۳- موقعیت شهر کرج
۸۱	..... ۲-۲-۳- زمین شناسی
۸۲	..... ۳-۲-۳- توپوگرافی
۸۲	..... ۴-۲-۳- ویژگی های اقلیمی
۸۳	..... ۱-۴-۲-۳- دما و درجه حرارت
۸۵	..... ۲-۴-۲-۳- بارش
۸۷	..... ۳-۴-۲-۳- باد
۸۸	..... ۵-۲-۳- خاک شناسی
۸۸	..... ۶-۲-۳- منابع آب
۸۹	..... ۷-۲-۳- پوشش گیاهی
۹۰	..... ۸-۲-۳- ژئومورفولوژی شهر کرج
۹۰	..... ۱-۸-۲-۳- واحدهای کوهستانی
۹۰	..... ۲-۸-۲-۳- مراتع
۹۱	..... ۳-۸-۲-۳- اراضی تپه ماهور
۹۱	..... ۴-۸-۲-۳- واحدهای مخروط افکنه
۹۱	..... ۵-۸-۲-۳- پادگانه های آبرفتی
۹۱	..... ۹-۲-۳- عوامل ژئومورفولوژیک
۹۳	..... ۲-۲-۳- مطالعات انسانی و اجتماعی شهرستان کرج
۹۳	..... ۱-۲-۲-۳- ویژگی های تاریخی
۹۴	..... ۱-۱-۲-۲-۳- وجه تسمیه
۹۴	..... ۲-۱-۲-۲-۳- روند گسترش و توسعه شهر کرج
۹۵	..... ۲-۲-۲-۳- ویژگی های جمعیتی و اجتماعی
۹۶	..... ۳-۲-۲-۳- زبان و مذهب

۹۷	۳-۲-۴-ویژگی های اقتصادی
۹۷	۳-۲-۴-۱- جنگلداری
۹۷	۳-۲-۴-۲- دامداری
۹۷	۳-۲-۴-۳- صنایع
۹۸	۳-۲-۵-ویژگی های کالبدی شهر کرج
۹۸	۳-۲-۵-۱- راههای ارتباطی
۹۹	۳-۲-۵-۲- حمل و نقل
۱۰۰	۳-۲-۵-۳- بهداشت و درمان
۱۰۰	۳-۳-ویژگی های جغرافیای طبیعی منطقه کلاک
۱۰۰	۳-۳-۱- موقعیت جغرافیایی منطقه کلاک
۱۰۳	۳-۳-۲- ویژگی های زمین ساختی و توپوگرافی منطقه کلاک
۱۰۳	۳-۳-۳- ویژگی های اقلیمی کلاک
۱۰۳	۳-۳-۴- خاک
۱۰۴	۳-۳-۵- منابع آب زیرزمینی کلاک
۱۰۴	۳-۳-۶- پوشش گیاهی منطقه کلاک
۱۰۵	۳-۳-۷- جانوران و پرندگان وحشی
۱۰۵	۳-۳-۸- ژئومورفولوژی منطقه کلاک
۱۰۵	۳-۳-۸-۱- حرکات دامنه ای
۱۰۶	۳-۴-بررسی ویژگی های تاریخی منطقه ی کلاک
۱۰۶	۳-۴-۱- تاریخچه کلاک
۱۰۸	۳-۴-۲- کلاک در لغت و اصطلاح
۱۰۸	۳-۴-۳- ویژگی های جمعیتی و اجتماعی منطقه ی کلاک
۱۰۸	۳-۴-۳-۱- مطالعات جمعیتی
۱۰۹	۳-۴-۳-۲- سطح سواد
۱۱۰	۳-۴-۳-۳- مطالعات اجتماعی کلاک بالا
۱۱۱	۳-۴-۴- بررسی ویژگی های اقتصادی
۱۱۱	۳-۴-۴-۱- بررسی قیمت زمین کلاک بالا
۱۱۱	۳-۴-۴-۲- وضعیت شغلی کلاک بالا
۱۱۱	۳-۴-۴-۳- ویژگی فعالیت های صنعتی، تولیدی و کارگاهی
۱۱۱	۳-۴-۵- ویژگی های کالبدی کلاک
۱۱۱	۳-۴-۵-۱- حمل و نقل عمومی کلاک
۱۱۲	۳-۴-۵-۲- بهداشت و درمان محله کلاک بالا

۱۱۳	..... عوامل طبیعی یا مصنوع موثر در شکل گیری کلاک بالا
۱۱۳	..... عوامل انسانی موثر در شکل گیری کلاک بالا
۱۱۳	..... موقعیت محله در ارتباط با شهر و جهات توسعه آن
۱۱۴	..... تأثیر شیب منطقه کلاک بر شهر
۱۱۴	..... ساخت شهری محله کلاک بالا
۱۱۴	..... تعیین سلسله مراتب دسترسی
۱۱۵	..... تعیین نسبت ساختمان های غیر قابل سکونت (متروکه و مخروبه)
۱۱۵	..... تعیین مصالح به کار رفته در ساختمان های موجود در کلاک بالا
۱۱۵	..... بررسی شبکه معابر کلاک
۱۱۶	..... بافت شهری محله کلاک بالا
۱۱۷	..... بررسی الگوی کاربری زمین و نسبتهای آن در وضع موجود
۱۱۸	..... بررسی ویژگی های کمی و کیفی پراکندگی اراضی خالی
۱۱۹	..... بررسی وضعیت زیر ساختها و خدمات رفاهی در سطح محله کلاک بالا
۱۱۹	..... بررسی قدمت محله و کاربری زمین های آن در گذشته
۱۱۹	..... بررسی الگوی سکونت
۱۲۰	..... بررسی طرح های ساماندهی و سایر طرح های انجام شده
۱۲۰	..... تحلیل و استنتاج مطالعات مربوط به کلاک بالا

فصل چهارم : تجزیه تحلیل آماری و بررسی فرضیات آماری تحقیق

۱۳۲	..... ۱-۴ مقدمه
۱۳۲	..... ۲-۴ آمار توصیفی
۱۳۲	..... ۱-۲-۴ توصیف متغیرهای زمینه ای پژوهش
۱۳۲	..... ۱-۱-۲-۴ سن
۱۳۳	..... ۲-۱-۲-۴ جنسیت
۱۳۴	..... ۳-۱-۲-۴ میزان تحصیلات
۱۳۵	..... ۴-۱-۲-۴ میزان آشنایی به محله
۱۳۶	..... ۳-۴ توصیف پاسخ های ارائه شده به سوالات مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق
۱۳۶	..... ۱-۳-۴ توصیف گویه های شاخص میزان تاثیر آسیب های اجتماعی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا
۱۳۶	.....
۱۳۶	..... ۲-۳-۴ توصیف گویه های شاخص میزان تاثیر آسیب های کالبدی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا
۱۳۷	.....

۱۳۸	۴-۴- آمار استنباطی
۱۳۸	۴-۴-۱- بررسی میزان تاثیر آسیب اجتماعی در سکونتگاه های غیر رسمی کلاک بالا براساس آزمون تی تک نمونه ای
۱۳۹	۴-۴-۱-۱- نتایج آزمون تی تک نمونه ای فرضیه اول
۱۳۹	۴-۴-۲- میزان تاثیر آسیب کالبدی در سکونتگاه های غیر رسمی کلاک بالا براساس آزمون تی تک نمونه ای
۱۴۰	۴-۴-۲-۱- نتایج آزمون تی تک نمونه ای فرضیه دوم
۱۴۱	۴-۴-۳- اولویت بندی آسیب ها براساس آزمون فریدمن
۱۴۱	۴-۴-۳-۱- نتایج آزمون فریدمن
۱۴۲	۴-۵- سایر یافته های پژوهش
۱۵۱	۴-۶- نتیجه گیری فصل چهارم

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۵۳	۵-۱- نتیجه گیری
۱۶۷	۵-۲- پیشنهادات
۱۶۷	۵-۲-۱- پیشنهادات ناشی از تحقیق
۱۷۱	۵-۲-۲- پیشنهادات برای محققان آتی

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول (۱-۱) : متغیرهای آسیب اجتماعی	۱۰
جدول (۲-۱) : متغیر مستقل آسیب های کالبدی	۱۱
جدول (۱-۲) : نامها و مفاهیم به کار رفته برای اسکان غیررسمی	۲۹
جدول (۲-۲) : دیدگاه ها در زمینه آسیب شناسی اجتماعی	۶۸
جدول (۳-۲) : شاخص ها و مولفه های احساس امنیت	۷۲
جدول (۴-۲) : تعاریف سرمایه اجتماعی بر پایه هدف و سطح تحلیل	۷۵
جدول (۱-۳) : دما	۸۳
جدول (۲-۳) : درجه حرارت	۸۵
جدول (۳-۳) : وضع جوی	۸۶
جدول (۴-۳) : بارندگی ماهانه	۸۶
جدول (۵-۳) : جمعیت	۹۶
جدول (۶-۳) : تعداد کارگاههای صنعتی	۹۷
جدول (۷-۳) : وسایل نقلیه عمومی درون شهری	۱۰۰
جدول (۸-۳) : تعداد و بعد خانوار کلاک بالا	۱۰۸
جدول (۹-۳) : تفکیک جمعیتی و سواد منطقه ی کلاک	۱۰۹
جدول (۱۰-۳) : کاربری وضع موجود زمین به تفکیک محله ها و نوع کاربری در کلاک بالا	۱۱۸
جدول (۱۱-۳) : تعداد خدمات و امکانات رفاهی در محله کلاک بالا	۱۱۹
جدول (۱۲-۳) : شاخص های نشان دهنده الگوی سکونت کلاک نو	۱۲۰
جدول (۱-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب گروه سنی	۱۳۲
جدول (۲-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب جنسیت	۱۳۳
جدول (۳-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات	۱۳۴
جدول (۴-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب میزان آشنایی کارکنان به محله	۱۳۵
جدول (۵-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب میزان تاثیر آسیب های اجتماعی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا	۱۳۶
جدول (۶-۴) : توزیع فروانی پاسخگویان بر حسب میزان تاثیر آسیب های کالبدی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا	۱۳۷
جدول (۷-۴) : آزمون تی تک نمونه ای پیرامون میزان تاثیر آسیب اجتماعی در سکونتگاه های غیررسمی کلاک بالا	۱۳۸

جدول (۴-۸): آزمون تی تک نمونه ای پیرامون میزان تاثیر آسیب کالبدی در سکونتگاه های غیر رسمی کلاک بالا	۱۴۰
جدول (۴-۹): نتایج آزمون فریدمن پیرامون اولویت بندی آسیب ها	۱۴۱
جدول (۴-۱۰): توزیع فراوانی بر حسب آسیب های اجتماعی	۱۴۲
جدول (۴-۱۱): توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آسیب های کالبدی	۱۴۷

فهرست نمودارها و مدل ها

صفحه	عنوان
۸۴	نمودار (۳-۱) دما
۸۵	نمودار (۳-۲) درجه حرارت
۸۷	نمودار (۳-۳) بارندگی ماهانه
۱۰۹	نمودار (۳-۴) تعداد و بعد خانوار کلاک بالا
۱۱۰	نمودار (۳-۵) تفکیک جمعیتی و سواد منطقه‌ی کلاک
۱۳۳	نمودار (۴-۱) سن
۱۳۴	نمودار (۴-۲) جنسیت
۱۳۵	نمودار (۴-۳) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات
۱۳۶	نمودار (۴-۴) میزان آشنایی کارکنان به محله
۱۳۷	نمودار (۴-۵) میزان تأثیر آسیب های اجتماعی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا
۱۳۸	نمودار (۴-۶) میزان تأثیر آسیب های کالبدی در سکونتگاههای غیر رسمی کلاک بالا
۱۳۹	نمودار (۴-۷) نمودار هیستوگرام فرضیه اول
۱۴۰	نمودار (۴-۸) نمودار هیستوگرام فرضیه دوم
۱۴۱	نمودار (۴-۹) نتایج آزمون فریدمن پیرامون اولویت بندی آسیب ها
۵۴	مدل شماره ۱- آسیب های اجتماعی سکونتگاههای غیررسمی کلاک
۵۷	مدل شماره ۲- آسیب های کالبدی سکونتگاههای غیررسمی کلاک

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل شماره ۱ - نقشه تقسیمات استان البرز به تفکیک شهرستان	۸۰
شکل شماره ۲ - نقشه بلوک بندی محدوده کلاک	۱۰۲

فهرست تصاویر

عنوان	صفحه
تصویر شماره ۱- ایستگاه اتوبوس منطقه کلاک بالا	۱۱۲
تصویر شماره ۲- ساخت و ساز غیر مجاز و خطر وقوع سوانح طبیعی	۱۲۱
تصویر شماره ۳- کوچه های باریک	۱۲۲
تصویر شماره ۴- عدم رعایت استانداردهای ساخت و ساز	۱۲۳
تصویر شماره ۵- عدم وجود چاه جذبی مناسب	۱۲۳
تصویر شماره ۶- دسترسی آسان به منازل و ایجاد ناامنی	۱۲۴
تصویر شماره ۷- عدم وجود استانداردهای لازم در اتصالات سازه ها	۱۲۵
تصویر شماره ۸- ضعف خدمات شهری	۱۲۶
تصویر شماره ۹- ساخت و سازهای غیر اصولی و غیر مجاز	۱۲۶
تصویر شماره ۱۰- شیب نامناسب برای ساخت و ساز	۱۲۷
تصویر شماره ۱۱- نمای نامناسب	۱۲۷
تصویر شماره ۱۲- وجود هنجار های اجتماعی در اینگونه سکونتگاه ها	۱۲۸
تصویر شماره ۱۳- تعطیلی خانه ی فرهنگ	۱۲۹

پیوست

صفحه

عنوان

چکیده انگلیسی .....

مقدمه:

با افزایش جمعیت شهرنشین و گسترش شهرها، مشکلات عظیمی در شهرها به وجود آمد و یکی از مشکلات بسیار بزرگ که به مسأله جدی در شهرها تبدیل شد وجود سکونتگاههای غیررسمی در پیرامون شهرها بالاخص شهرهای بزرگ می باشد. اسکان غیررسمی که در شکل غالب آن با تصرف و ساخت غیررسمی زمین و مسکن، عدم رعایت ضوابط و مقررات و متعارف شهری و ساختمانی، کمبود شدید خدمات زیرساختی و استفاده غیررسمی از تأسیسات و تجهیزات شهری، رشد سریع کالبدی و جمعیتی، اشتغال غالب غیررسمی و تبع آن ناپایداری سازه ای و تأسیساتی، پایین بودن سرانه های خدماتی، ناپایداری درآمد و در نهایت بستر کالبدی مناسب جهت رشد آسیب های اجتماعی و شکل گیری خرده فرهنگ های کجرو و ایجاد مأمّن و پناهگاه مناسب جهت مجرمین و بزهکاران اجتماعی مشخص و شناخته می شود طی دو دهه گذشته بدل به شکل غالب حاشیه و متن شهرها و به ویژه کلان شهرهایی چون حوزه شهری تهران و کرج، مشهد، شیراز، تبریز، زاهدان، کرمانشاه، بندرعباس و حتی شهرهایی چون سنندج و میناب و امثال آن را تشکیل داده است. شهر کرج به واسطه ی فاصله کم و دسترسی های متنوع و گسترده و سریع به تهران (به معنی وقوع در گره عملکردی تهران بزرگ) از سویی و استقرار بخش مهمی از کارخانجات و فعالیت های پایه ای در پیرامون خود، کانون توجه قابل توجهی از جمعیت مهاجر به حوزه شهری تهران شده است. هرچند پدیده زاغه نشینی، حاشیه نشینی و مانند آنها در ایران معاصر سابقه دارد و با مشخصه هایی چون ساخت در اراضی پست مسئله دار، مسکن نابهنجار یا مصالح نامرغوب بدوه و شیوه سقف بی دوام، ترکیب جمعیتی متشکل از اقشار بسیار تهیدست و با زادگاه مشترک و خاصه های قومی - فرهنگی بسیار هم نواخت و نیز بیکاری دامن گسترده، مشاغل پست و حاشیه ای و فقدان امنیت تصرف و تهدید تخریب و امثال آن شناخته شده و غالباً هم در متن یا حاشیه شهرها به آنها پیوسته و همراهشان شکل گرفته اند. عوامل موثر بر ناپایداری این گونه سکونتگاه ها و از موانع قرار گرفتن آنها در متن برنامه ریزی شهری، تشدید انزوای اجتماعی و در نهایت عدم تمایل به مشارکت در برنامه های بهسازی و ارتقاء کیفیت سکونت به شمار می آیند. به این ترتیب، سکونتگاه های ناپایدار گروه های کم درآمد شهری را می توان نمادی از حاشیه رانده شدن و فرو رفتادن در انزوای اجتماعی گروه های کم درآمد (ناشی از عدم بهره از منابع و ملحوظ نشدن به عنوان گروه های هدف در برنامه ریزی) و گسست کالبدی از شهر و در هم ریختگی درونی (از حیث فقدان یا کمبود خدمات شهری) به حساب آورد. در شرایطی شاید گروه های کم درآمد شهری بتوانند با سرمایه اندک خود